

CURRICULUM DER ARANÉS

Aprovat en session deth Conselh Generau d'Aran deth dia 13 de hereuèr de 1998

CONSELH GENERAU D'ARAN Oficina de Foment e Ensenhament der Aranés

Ena elaboracion d'aguest document i an participat,

Es professors e professores:

**Manolita Amiell Baqueria, Angelina Cases Andreu, Maria José Estévez Sans,
Bonillo Granados, Julia Pérez Esteve, Concepcion Puente Solé, Miquèu Segalàs,
Anna Sala, Tina Madrid, Rosa Maria Salgueiro, Paquita Cuny
Dolors Farré, Loredes Santáacruz, Soledad Tamarit, Frederic Verges**

A comptat damb er assessorament deth SEDEC enes persones de:

Joaquim Arenas, Maria Areny

Pera Oficina de Foment e Ensenhament der Aranés

Jusèp Loís Sans , Veronica Barés

PRESENTACION

Er article 3.4 der Estatut d'Autonomia ditz qu'er aranés a d'èster objècte d'ensenhament e d'especial respècte e proteccion. Era Lei 7/1983 en sòn article 28.4 mane qu'eth Conselh Execotiu dera Generalitat a de proporcionar es mieis que garantisen er enshament e er usatge der aranés enes centres escolars dera Val d'Aran. Ei en tot seguir aguesti mandats qu'eth Departament d'Enshament dera Generalitat a impulsat durant aguesti darrèrs ans era incorporacion der enshament der aranés enes Centres Educatius dera Val d'Aran. Es sues accions an anat adreçadas a obtier era infraestructura tecnica adequada, era elaboracion de materiau e era formacion deth professorat de forma progressiva. Era Lei 16/1990 ditz qu'er aranés a d'èster objècte d'ensenhament e que se n'a de garantir eth sòn usatge en sistèma educatiu e en sòn article 20.2 da ath Conselh Generau d'Aran era competència plena en tot aquerò que hè referència ath foment e ar enshament der aranés e dera sua cultura cossent damb es normes de caracter generau vigentes en tota Catalonha en camp dera politica lingüistica e educatiua. Eth Decret 75/1992 qu'establís era ordenacion generau des enshaments dera educacion infantil, era educacion primària e era educacion segondària obligatòria en Catalonha ditz en sòn article 3.2 que eth Conselh Generau establirà eth curriculum dera lengua aranesa

En tot auer en compde:

- . Qu'er aranés coma lengua pròpia dera Val d'Aran a d'èster normalament lengua veiculara e d'aprenentatge ena educacion.

- . Que es drets lingüistics individuaus des alumnes an d'èster convenientment respectats.

- . Que eth Conselh Generau empare es projèctes que qualifiquen positivament era educacion ena Val d'Aran.

- . Era legislacion senhalada e d'autes coma era Orden de 3 d'agost de 1990 e era Resolocion de 31 de Deseme de 1990.

- . Eth nivèu d'implantacion der aranés en enshament.

- . Era volentat de collaboracion, d'estímul e concienciacion des diuersi sectors sociaus implicats ena educacion des mainades e mainatges aranesi.

E en tot complir es manaments legaus, eth Conselh Generau dera Val d'Aran en session deth dia 13 de hereuèr de 1998 establís eth curriculum der aranés.

Es professionaus der enshament dera Val d'Aran, molti des quaus an collaborat ena elaboracion deth curriculum, an de trapar en madeish un element de supòrt ath sòn treball e era volentat d'orientar eth treball generau envers er qualitat ena que toti èm compromesi.

Entath desvolopament adequat d'aguest Curriculum calerà qu'es Centres d'Enshament, que non ac agen atau, adapten es sòns disenhs curriculars ath madeish, e calerà qu'es sues programacions siguen coerentes damb aguest curriculum.

Calerà tanben qu'eth Departament d'Enshament d'acòrd damb aguest Conselh Generau fixe es àmbits d'aprenentatge e es arees que calerà impartir en aranés, tament coma calerà qu' es dues institucions acòrden es asignacions temporals entara organisacion der enshament ena educacion primària e eth numero de crèdits ena educacion segondària obligatòria.

Era escòla ocupe un lòc important ena vida des mainades e mainatges aranesi. Era escòla ei eth marc des aprenentatges intrumentaus e basics, de socialisacion, de relacions e de descubèrta. En era er alumne a d'adquirir es senhaus d'identitat pròpis dera nòsta personalitat collectiva: era istòria, era cultura, eth patrimoni, es tradicions, e subertot era lengua pròpia. Enes centres educatius es alumnes an de poder integrà-se ena societat e en país a on viuen e daurir era sua perspectiva entà ua dimension mès ampla de caràcter europeu e universau. Ei atau que eth curriculum inscriu eth besonh de conéisher damb era màxima correccion possible d'outes lengues de cultura que mos son molt pròximes coma eth catalan e eth castelhan entà facilitar era integracion der alumne enes àmbits de cultura mès amples . A de poder auer es madeishes facilitats lingüísticas un mainatge dera Val d'Aran que quinsevolh mainatge d'ua auta part de Catalonha e es sues possibilitats acadèmiques e professionaus an de poder èster es madeishes des d'un punt d'enguarda objectiu. Entà facilitar era integracion des mainades e mainatges aranesi en un encastre europèu e internacionau calerà qu'eth curriculum lingüistic sigue convenientment complementat damb er aprenentatge des lengües de comonizacion internacionau. Entara aplicacion d'un projècte d'aguestes caracteristiques calerà qu'es escolans des prumèrs ans d'escolaritat, enquia era fin deth cicle iniciu, reciben normalament en aranés es ensenhaments pròpis talament coma ja se hè en aguesti moments enes escòles araneses, e que es projèctes lingüistics corresponents contemplan eth besonh d'assegurar eth coneishement igualitari e equilibrat des tres lengues oficials ena Val d'Aran, aranés, catalan e castelhan, en acabar er ensenhament obligatòri. Calerà tanben anar introduint progressivament er aprenentatge des lengües estrangèras, francés, inglés,... Finauments èm conscients que entà ua corrècta implantacion deth curriculum calerà poder atier adequadament as mainatges que per motius diferents s'incorpòren tardanaments ar ensenhament ena Val d'Aran e non an eth madeish coneishement der aranés qu'es sòns companhs e que tot aguest procés aurà d'anar acompanyat dera formacion que sigue de besonh deth personau docent e des dotacions materiaus e pressopostàries adequades.

Carlos Barrera
Sindic d'Aran

EDUCACION INFANTIL

En aquesta etapa eth curriculum der aranés lo cau enténer emmarcat en Curriculum dera Educacion Infantil, laguens der airau d'Intercomunicacion e Lenguatge. Es sòns contenguts e objectius terminaus s'an de correspóner absoludament damb es deth Curriculum dera Educacion Infantil.

En aguesti prumèrs ans de contacte damb era escolaritat, era relacion damb er entorn a de propiciar eth contacte damb era cultura pròpia e damb es sues manifestacions. Era interaccion damb er entorn ei ua condicion indispensable entath desenvolopament deth mainatge. Era familha, es docents e es auti mainatges formen part d'aguest entorn e i an d'auer un papèr estimulador. Son es persones adultes es qu'an de seleccionar aqueres experiéncias que faciliten er aprentissatge deth mainatge, e tanben es qu'auràn d'afavorir ua dinamica positua de relacion entre es madeishi mainatges, ath temps qu'an de fomentar era sua participacion en aqueres manifestacions ludiques, culturaus e hestiués mès apropiades damb era sua edat que li permeten començar a desenvolopar eth sentiment d'apertienença a Aran e ara Comunitat Autonòma de Catalonha.

Er airau d'intercomunicacion e lenguatge a d'afavorir era comunicacion damb er entorn. Se i considèren diuèrsi lenguatges: eth verbau, eth plastic, eth musicau e eth matematic. Toti an d'afavorir era representacion dera realitat damb incidéncia enes especificitats pròpies.

LENGUATGE VERBAU

Procediments. Contenguts e objectius terminaus

1. Comprensió orau de messatges emetudi en contèxti significatiu per personas o mejans de comunicacion.

1.1. Interpretar, mejançant era entonacion e eth gèste de qui parle, es desparières intencions comunicatiues.

1.2. Utilisar es procèssi basics relacionats damb era analisi des sons presents en ambient o proporcionats expressament.

1.3. Diferenciar de manèra corrècta es fenomèns pròpris dera lengua veïculara e d'aprentissatge, en situacion d'us e en contèxti significatiu.

1.4. Interpretar, mejançant era associacion damb experiéncias anteriores, es explicacions des adults e de d'auti mainatges mès enlà der ací e er ara.

1.5. Interpretar ordes simples que compòrten dues o tres accions successiues.

1.6. Diferenciar es parts principaus des segondàries en condes o racondes bracs expausats oraument.

1.7. Demostrar era comprensió deth significat des determinants de lòc, persona e temps.

2. Expressió orau en situacions comunicatiues segontes es convencions dera lengua.

2.1. Expressà-se abituaument de forma ordenada e damb ua entonacion apropiada as intencions comunicatiues.

2.2. Eméter de forma corrècta era majoria des sons significatius pròpris dera lengua veiculara e d'aprentissatge.

2.3. Utilisar eth nòm corrècte entà designar persones, animaus o causes coneishudes e emplegar es mecanismes de concordança entre nombre, genre e persona.

2.4. Utilisar de forma corrècta determinants de lòc, persona e temps.

2.5. Utilisar enes situacions comunicatiues frases ben estructurades en tot respectar es mecanismes de concordança.

2.6. Utilisar ena expressió orau frases simples coordinades e iniciar era subordinacion.

2.7. Explicar ordenadament, damb ajuda d'imatges fixes o mobils, diferents hèts o situacions que se succedissen en temps, e relacionà-les apropiadament.

3. Memorizacion de hèts e situacions relacionadi damb contèxti significatius.

3.1. Rebrebar hèts, accions e ambients relacionadi damb es viences pròpies e en situacions concrètes.

3.2. Rebrebar e reproduir sistèmes simples d'expressió orau e literària proporcionadi pes adults o pes mejans de comunicacion.

3.3. Memorisar nòms de besties, plantes, objèctes e persones relatius ath camp d'experiéncia pròpri, e relacionà-les apropiadament pes sues caracteristiques foncionaus.

4. Aqueriment de vocabulari en contèxti significatius.

4.1. Aumentar eth vocabulari referit ath camp d'experiéncia pròpri.

4.2. Utilisar desparièrs valors foncionaus des paraules que se referisquen a persones, besties o causes.

4.3. Descubrir semblances e diferéncias formaus entre es paraules incorporades ath vocabulari pròpri.

5. Iniciacion ath lenguatge escrit.

5.1. Utilisar desparièrs mejans entà comunicà-se e mostrar familiarizacion damb eth lenguatge grafic.

5.2. Identificar tèxti escrits significatius sense analisà-ne sistematicament es elements.

5.3. Relacionar bèri elements dera tira fonica damb era sua transcripcion grafica.

5.4. Organisar sus eth papèr ua distribucion entenedora der espaci que facilite era comprensió d'aquerò que se comuniqua.

5.5. Reproduir es moviments basics des traci dera escritura.

Hèts concèptes. Contenguts e objectius terminaus.

1. Reflexion inicial sus eth lenguatge orau e escrit.
 - 1.1. Reconéisher es elements de besonh en tota comunicacion: emissor, receptor e messatge.
 - 1.2. Encuedà-se'n que, mejançant eth lenguatge, se pòt parlar de personas, objèctes e situacions que non son presents.
 - 1.3. Conéisher, mejançant er aqueriment de vocabulari, qu'es mots designen personas, besties, causes, accions e qualitats.
 - 1.4. Relacionar es signes e es simbèus des entorns abituaus damb es messatges que transmeten.
 - 1.5. Interpretar qu'eth lenguatge escrit ei ua manèra de representar era realitat e un mejan entara comunicacion.

Actituds. Contenguts e objectius terminaus

1. Participacion e adequacion comunicatiua.
 - 1.1. Interessà-se per comprèner çò que diden es autes personas en situacions comunicatiues.
 - 1.2. Suenhar de parlar damb un ton de votz, damb un vocabulari apropiat ar ambient e as personas interlocutores coneishudes.
 - 1.3. Auer interès entà préner era iniciatiua en situacions comunicatiues simples.
 - 1.4. Respectar es desparières formes d'expression verbau des companhs e des adults.
 - 1.5. Esforçà-se per parlar cada còp melhor.
 - 1.6. Interessà-se peth lenguatge escrit: libres, pannèus, tèxti qu'escriu er educador, eca.
 - 1.7. Auer ua actitud positiua deuant es aprentissatges relacionats damb era lectura e era escritura.

EDUCACION PRIMÀRIA

Er enshament e aprentissatge dera lengua s'a de plantejar des dera perspectiua der aqueriment d'un esturment, entara comunicacion coma entar aprentissatge.

Es objectius terminaus dera etapa establissen eth tipe e eth grad d'aprentissatge respècte deth domèni lingüistic qu'es escolans an d'auer arthenhut en acabar era educacion primària.

Entà qu'es escolans aquerisquen es coneishements prescrits e era competència lingüistica apropiada en aranés (occitan), en catalan e en castelhan ath finau dera etapa non ei pas de besonh tractar toti es contenguts establidi de forma repetida en cada ua des lengües oficials.

En aguesta etapa ei prioritari er us foncionau, orau e escrit dera lengua.

Era lengua parlada ei un des elements mès importants a tier en compde ena planificacion der enshament dera lengua en estudi entà qu'es escolans desvolopen tamb tota era intensitat es sues capacitats expressiues e comunicatiues, que poguen èster interlocutors actius e receptors d'informacion critics.

Respècte ara lengua escrita , era escòla a d'aufrir un modèu arric, corrècte e planèr, qu'incidisque positiuament en ambit dera normalisacion lingüistica der aranés (occitan).

Entà qu'er us orau e escrit dera lengua sigue mès ric e corrècte cau tanben introdusir de manèra graduau e progressiua es contenguts sistematichs de fonetica, ortografia, lexic e gramatica.

Era reflexion e interiorisacion de nòrmes e critèris sus era part mès formau dera lengua les cau hèr tostemp a compdar de contèxtes significatius der alumnat.

Er aranés (occitan) ei plaçat laguens der airau de lengua e eth curriculum de lengua a d'èster considerat de forma globau, donques que cau valorar era competència comunicatiua e era capacitat lingüistica globau deth mainatge entà desvolopà-se laguens deth territòri d'Aran, e tanben dehòra. Ei atau qu'es objectius e contenguts non son especifics der aranés (occitan) senon des tres lengües oficials en Aran.

En Aran era escòla a d'èster er espaci a on er alumne aquerisque es senhaus d'identitat pròpris dera nòsta personalitat collectiua : era istòria, era cultura, eth patrimonni, es tradicions e, sustot , era lengua pròpria i an d'èster presents de manèra fundamentau entà desvolopar era comunicacion e era expression, eth sentiment de apartienença e estimacion ath país, era relacion tamb er entorn, era dubertura ath mon e era iniciacion a participar ena societat a on viuen .

Es activitats centrades enes aspèctes gramaticaus an d'auer coma finalitat principal era reflexion e correccion des pròpies prodoccions e era comprension des messatges ath nivèu des alumnes d'aguestes edats, e jamès sonqu'era explicacion d'ua teoria gramaticau.

1.- OBJECTIUS GENERAUS

En acabar era etapa , er alumne a d'èster capable de:

- 1.-Auer plea competéncia comunicatiua en lenguatge orau coma miei de realizacion personau e sociau, coma base dera fixacion deth pensament e coma punt de referéncia entar aqueriment e enriquiment deth lenguatge escrit.
- 2.-Compréner e exprimí-se de manèra apropiada ath miei orau o escrit, ath tipe de messatge e as besonhs escolars e sociaus dera edat.
- 3.-Aquerir era abituda lectora en tot partir de diuèrses hònts impreses, auançar de manèra progressiua ena fluidesa e ena bona comprenença deth tèxt escrit coma hònt de plaser e de coneishements e coma ampliacion deth repertòri lingüistic.
- 4.-Conéisher es convencions grafiques dera escritura e aplicà-les graduaument en tot tipe de produccion escrita.
- 5.-Assegurar eth lexic fundamentau e agraní-lo e hè-lo arric ena mesura que se diversifiquen es sòns coneishements e es sòns encastres d'expression personau.
- 6.-Campar eth foncionament dera lengua autan entà organisar era sua expression segontes era seqüéncia logica des idies, coma entà encuedà-se'n de totes es possibilitats expressiues e ludiques deth lenguatge.
- 7.-Exprimí-se per escrit en tot tier techniques diuèrses (descripcion, dialòg, carta...) tamb finalitats tanben diuèrses (fabulacions, simulacions de situacions comunicatiues, expression de viuénces...).
- 8.-Descurbir laguens deth lenguatge e enes sues manifestacions oraus, escrites e audiovisuaus, un miei entà arribar e participar en auiatge culturau aranés-occitan e a trauèrs d'aguest introdusí-se en d'outes cultures.
- 9.-Conéisher es varietats estandardes des lengües catalana e castelhana de manèra que pogue tié-les coma hònt d'informacion e veïcul d'expression.
- 10.-Conéisher e tier coma cau er aranés (occitan), eth catalan e eth castelhan, en tot suprimir de manèra progressiua es interferéncias entre es tres sistèmes lingüistics.
- 11.-Manifestar sensibilitat, respècte e interès pes manifestacions lingüistiques e culturaus que li faciliten eth domèni de d'outes lengües en tot agranir es possibilitats de relacion e de melhora dera sua capacitat intellectuau.
- 12.-Reflexionar sus era lengua e eth sòn us e desvelhar eth sens critic en torn des expressions que compòrten descrimacion per rason de classe, raça, sèxe, credences, eca

CONTENGUTS

PROCEDIMENTS

1.- Comprenença e expression orau

- 1.1- Reproduccion d'ordes, racondes, explicacions e argumentacions.
- 1.2- Us de modèus e extructures diuèrses tamb emissors desparièrs.
- 1.3- Descrimacion fonetica (sons, sillabes, accents, paraules, frases).
- 1.4- Eemplec de tecnologies dera informacion e comunicacion.

- 1.5- Produccion orau de modèus e estructures de tipologia, desparièra (convèrsa, narracion, descripcion, argumentacion, exposicion de tèmes, dramatisacion).
- 1.6- Memorizacion e reproduccion de poèmes e tèxti de tipologia desparièra.
- 1.7- Ampliacion e emplec deth camp lexic, semantic e des estructures dera lengua.
- 1.8- Entonacion dera frase segontes era intencion.
- 1.9- Distincion dera accentuacion prosodica.

2.- Comprenença e expression escrita

- 2.1- Estratègies e abilitats entara comprenença.
- 2.2- Lectura mentau e expressiua.
- 2.3- Emplec de recorsi entara comprenença: diccionaris, indèx, alfabèt...
- 2.4- Era lectura coma recerca d'informacion.
- 2.5- Relacion tèxt-imatge e mieis de comunicacion.
- 2.6- Produccion de tèxti de tipologies diuèrses (narracion, decriccion, dialòg...).
- 2.7- Produccion de tèxti creatius e comunicatius.
- 2.8- Aplicacion dera accentuacion grafica.
- 2.9- Practica des nòrmes ortografiques.
- 2.10- Incorporacion d'elements lexics e semantics.
- 2.11- Emplec de desparièrs tipus de frases.
- 2.12.- Substitucion, ampliacion e reduccion de paraules e grups de paraules (conectors, complementacion, pronòms,...)

CONTENGUTS

HÈTS, CONCÈPTES E SISTEMES CONCEPTUAUS

1.- Us e comunicacion.

1.1- Lengua parlada

- 1.1.1 -Elements non lingüistics.
- 1.1.2- Registres d'us e foncionalitat.
- 1.1.3- Factors des diuèrses situacions comunicatius (emissor, receptor e foncionalitat dera comunicacion).
- 1.1.4- Diferéncias entre tèxt orau e tèxt escrit.
- 1.1.5- Diuèrsitat de tèxti oraus, tèxti literaris.

1.2- Lengua escrita

- 1.2.1- Elements dera lengua escrita.
- 1.2.2- Registres d'us e foncionalitat.
- 1.2.3- Eth tèxt escrit coma miei de comunicacion e hont d'informacion.
- 1.2.4- Techniques d'expression escrita.
- 1.2.5- Diuersitat de tèxti escrits: tèxti literaris, tèxti scientific.

1.3- Lenguatge dera imatge

- 1.3.1- Comic, publicitat, mieis audiovisuaus, multimèdia.

2- Trabalh sistematic dera lengua

2.1- Fonetica e ortografia.

2.1.1- Vocau/Consonanta.

2.1.2- Sillaba.

2.1.3- Accentuacion.

2.1.4- Nòrmes ortografiques basiques.

2.2- Lexic

2.2.1- Relacions entre mots pera sua forma e significat

2.3- Gramatica

2.3.1- Paraules.

2.3.2- Acordança.

2.3.3- Tipus de proposicions.

2.3.4- Puntuacion.

CONTENGUTS

ACTITUDS, VALORS E NORMES

1- Audicion atenta e critica.

2.- Respècte ath torn de paraules, as intervencions e as idies des auti.

3.- Interès entà participar e hè-se a entèner.

4.- Plaser pera declamacion.

5.- Interès peth tèxt escrit.

6.- Plaser pera lectura.

7.- Interès entà cercar nau coneishements.

8.- Sens critic deuant es produccions escrites, publicitàries e multimèdia.

9.- Respècte e interès peth coneishement des variantes dialectaus dera lengua.

10.- Interès entà auer ua prononciacion corrècta laguens dera varianta dialectau pròpria.

11.- Abituacion en mestratge deth diccionari.

12.- Interès entà enriquir eth vocabulari.

13.- Interès pera observacion e experimentacion en foncionament deth lenguatge.

OBJECTIUS TERMINAUS

1.- Interpretar ordes qu'impliquen ua ordenacion ena activitat a realisar.

2.- Comprèner racondes, explicacions e argumentacions de modèus e estructures de modalitat diuèrsa tamb presència o absència deth emissor e tamb supòrt visuau o sense.

3.- Comparar e classificar es diuèrsi sons vocalics e consonantics entà aplicar tamb correccion era normatiua ortografica.

- 4.- Produir missatges orals (conversa, narració, descripció, exposició de temes ...) en tot tier ua diccion, entonació e postura corporau apropiades ath registre de la llengua qu'emplègue.
- 5.- Planificar situacions dera vida vidanta entà hèr representacions de contes, remaquets, adaptacions de contes e petites pèces teatraus.
- 6.- Transformar un madeish missatge cossent tamb es diuèrses situacions comunicatiues.
- 7.- Experimentar es cambis significatius produïts per alteracions dera entonació dera frase e aplicar era puntuació apropiada.
- 8.- Liéger mentauement e de forma expressiua quinsevolh tipe de tèxt, en pròsa e en vèrs, apropiat ara edat
- 9.- Tier es estratègies e abilitats de besonh entà ua bona comprenença (formulació de preguntes sus eth tèxt, identificar era idea principau e es parts deth tèxt) e rapidesat de lectura (agraniment deth camp visuau, memorisació de paraules, atenció).
- 10.- Reconéisher e tier es recorsi lingüistics que dan pè a nau vocabulari (prefixació, sufixació e composició) e es que n'agranissen eth sens (comparació, polisèmia e metafòra).
- 11.- Emplegar eth diccionari e es recorsi informatics entà comprovar era corrècta escritura des paraules.
- 12.- Distinguir e emplegar es indicadors exteriors d'un libre (títol, ensenhador, eca.), un tèxt (títol, soslinhat, eca), un diccionari o ua enciclopèdia (orde alfabetic, eca) e d'alti supòrts d'informació diuèrsi (anuari, bases de donades) entà facilitar era recerca d'informació e era sua comprenença.
- 13.- Tier era lectura coma tecnica entara recerca d'informació.
- 14.- Reconéisher e emplegar diuèrsi tipos de registres enes sues comunicacions escrites: avisi, cartes personaus, anoncis, resumits, notícies periodistiques, croniques.
- 15.- Aplicar es aspèctes formaus enes sues produccions escrites (puntuació, adequació sintactica,, lexica e ortografica e coèrècia deth tèxt).
- 16.- Elaborar e emplegar resumits, esquèmas e grafics coma techniques d'estudi.
- 17.- Indusir nòrmes ortografiques en tot emplegar era observación des regularitats ena escritura.
- 18.- Memorisar era escritura de mots emplegadi tot soent en rapòrt damb es diuèrses tematiques d'estudi.
- 19.- Aplicar reduccions, ampliacions e substitucions de paraules o grups de paraules per miei der emplec de connectors, complements e pronòms.
- 20.- Memorisar e recitar poèmas, tèxti cuerts e cançons.
- 21.- Emplegar diuèrsi miei audiovisuau entara producció d'activitats d'expressió oral e comunicatiues en generau.
- 22.- Elaborar produccions en tot tier diuèrsi recorsi comunicatius: muraus, auques, revistes, vidèus, presentacions multimèdia ...
- 23.- Elaborar tèxti espontanis e creatius
- 24.- Identificar era fonció qu'an en ua situació oral es elements non lingüistics: gèst, uelhada, postura corporau ,entonació, volum, ritme, velocitat e pausa.
- 25.- Reconéisher es diuèrsi factors que definissen ua situació comunicatiua: emissor, receptor, foncionalitat e contèxt en quau se produís.

- 26.- Identificar es elements qu'intervien en diuèrsi tipus d'activitats oraus: convèrsa, conferéncia, amassada, dramatizacion, taula redona, eca.
- 27.- Encuedà-se'n des diferéncias que i a entre eth tèxt orau e eth tèxt escrit.
- 28.- Reconéisher e avalorar er us dera lengua escrita coma miei de comunicacion e hònt d'informacion.
- 29.- Reconéisher es diuèrsi tipus de tèxti segontes era sua foncionalitat e presentacion.
- 30.- Reconéisher era estructura intèrna des diferents tipus de tèxti e redactà-ne de tipologia diuèrsa a compdar de desparièrs modèus (narracion, descripcion, exposicion, dialòg).
- 31.- Identificar elements lingüistics e non lingüistics qu'intervien enes produccions des miei de comunicacion.
- 32.- Identificar toti es sòns vocalics e consonantics segontes era varianta dialectau pròpria.
- 33.- Distinguir es sillabes dua paraula e identificr era tonica.
- 34.- Interpretar, memorisar e aplicar es nòrmes ortografiques basiques entà mestrear es grafies: formacion des pluraus, digrafs, terminacions verbaus, consonantes mudes, us der apostrof e consonantes insegures.
- 35.- Rasoar e aplicar es nòrmes d'accentuacion: accent diacritic, trèma, paraules oxitones e paroxitones.
- 36.- Identificar es relacions des mots peth sòn significat: polisèmia, sinonímia e antonímia, sens pròpris e fegurats, comparança, lexicalisacion (modismes, locucions e frases hètes).
- 37.- Mestrear tamb precision e correccion eth vocabulari pròpri e especific de d'auti airaus.
- 38.- Memorisar er orde alfabetic. Conéisher e avalorar era sua utilitat coma esturment entara ordenacion, er accés e era recuperacion dinformacion.
- 39.- Identificar laguens dera frase es categories gramaticaus de deteminant, nòm, adjectiu, vèrb e advèrbi.
- 40.- Observar e comprovar era relacion d'acordança laguens dera frase: determinant / nòm / adjectiu, nòm / vèrb, pronòm personau / vèrb.
- 41.- Interpretar diuèrsi tipus de frase e relacionar era entonacion tamb era puntuacion.
- 42.- Aplicar substitucions pronominaus (non pas mès de dues combinacions)
- 43.- Distingir es elements de derivacion e composicion de paraules e sabé-ne interpretar eth significat.
- 44.- Trapar eth besonh de saber escotar entà compréner, entà informà-se e atau poder participar ena convèrsa.
- 45.- Encuedà-se'n dera importància de dominar era lengua orau entà poder establir situacions comunicatiues, en tot apreciar er orde, era claretat e era coèrència ena expression orau.
- 46.- Préner ua actitud critica e rasonada deuant es comunicacions enes qu'er escolan hè de receptor (dramatizacions, exposicions de tèmes, television, eca).
- 47.- Desvelhar eth sens critic e eth respècte deuant es diuèrses produccions escrites.
- 48.- Èster sensibilisat deuant es manifestacions literàries.
- 49.- Hè-se-i entà auer ua bona prononciacion.

50.- Mostrar interès entà ampliar eth vocabulari e avalorar er emplec des elements lingüistics aprenuts.

51.- Trobar plaser en tot hèr eth jòc de paraules coma hònt d'enriquiment e divertiment.

52.- Practicar era observacion deth foncionament des paraules e des proposicions.

53.- Avalorar es variantes dialectaus (lexiques, fonetiques, ...) coma diuersitat enriquidora dera lengua.

EDUCACION SEGONDÀRIA OBLIGATÒRIA

Son diuèrsi es objectius generaus dera etapa d'ensenhament segondari obligatòri qu'er airau de Lengua Occitana e literatura, de Lengua Catalana e literatura e Lengua Castelhana e literatura contribuís a arténher; totun destaque eth que sostien que, en acabar era etapa, es escolans an d'èster capables de compréner e produsir messatges oraus e escrits damb propietat, autonomia e creativitat, en lengua occitana, catalana e castelhana, en tot hè-les a servir entà comunicà-se e entà organisar es pròpis pensaments, e reflexionar sus es procèssi implicats en us deth lenguatge. Entà qu'aguest objectiu sigue mès facil d'arténher, se propòse qu'es escolans desenvolopen ua sòrta d'aprentissatges organissats e coèrents laguens un airau integrat pera Lengua Occitana e literatura, era Lengua Catalana e literatura e era lengua Castelhana e literatura.

Er airau ei format per contenguts de lengua e per contenguts de literatura. Andús ambits responen a camps de coneishement plan diuèrsi, se ben relacionats estretament.

En çò que tanh ara lengua, se propòse desvolopar enes escolans un seguit d'abilitats lingüistiques, relacionades damb era comprension orau, era comprension lectora, era expression de messatges oraus e era redaccion de tèxti escrits.

Cau díder, totun, qu'eth professor de lengua e literatura non s'a de considerar er unic ne eth responsable deth desvolopament des abilitats anteriores. En efècte, toti es professors dera etapa an de contribuir a milhorar es capacitats de comprension e expression.

Ath delà des abilitats lingüistiques basiques, es professors de Lengua an de plantejà-se d'auti aspèctes relacionats damb er augment deth cabau lexic e es coneishements sus estructuracion deth vocabulari, reflexion sus eth còdi gramaticau (enes aspèctes morfològic, sintactic, e fonetic), domèni dera ortografia e estructuracion corrècta d'un tèxt escrit e d'ua intervencion orau.

En çò que tanh ara literatura, aguesta apòrte as escolans un camp de possibilitats d'aprentissatge important, ja qu'era sua capacitat d'expression coma lectors lèu adults les facilite er accés as granes òbres classiques, juvenils o non.

Era literatura, coma fenomèn lingüistic totalisador, presente exemples de toti es registres e nivèus dera lengua, de toti es tipus de tèxt. Ath costat de tèxti en marc dera vida vidanta, de tèxti d'estudi e de tèxti des mejans de comunicacion de massa, es tèxti literaris an de conformar grana part dera lectura des escolans en airau.

Des d'ua perspectiua pedagogica, eth besonh d'evitar repeticions, de confluïr e meté-se d'acòrd en ua terminologia comuna, d'afavorir, mejançant un plantejament d'activitats complementàries o parallèles, era eficàcia e era transferéncia d'aprentissatges d'ua matèria a ua auta, a hèt proposar un sonque un dessenh curricular globau entara Lengua Occitana e literatura, Lengua Catalana e literatura e Lengua Castelhana e literatura. Se tracte, en definitiua, d'un plantejament qu'aprofite es aprentissatges hèti en quaussevolh des tres lengües.

Er estudi der airau a d'èster vist coma un tot globalisador, que sonque tròbe sentit ena comprensió e era expression orau e escrita. Aguest ei eth marc generau de referéncia laguens deth que se i an de reinterpretar es desparières unitats de trabalh escolar dera lengua.

Es contenguts der airau (procedimentaus, conceptuaus e actitudinaus) s'amassen en sies apartats: lengua orau, lengua escrita, literatura, lexic, gramatica e lengua e societat.

Cau aclarir, totun, que tant era distincion tipologica en hèts, concèptes e sistèms conceptuaus, procediments e valors, nòrmes e actituds, coma era estructuracion enes apartats anteriors, son recorsi d'analisi entara presentacion des contenguts curriculars. Ena realitat, es activitats d'ensenhament e aprentissatge damb es escolans an de presentar un caractèr integrat. Se prenem coma exemple era lectura d'ua narracion literària, se i trabalhen de forma conjunta contenguts procedimentaus (coma era lectura expressiua, era comprensió lectora, eth resum -orau o escrit-, era interpretacion e eth comentari, era consulta en diccionari, era analisi de frases o d'oracions), contenguts conceptuaus (de morfologia, de sintaxi, de lexic, sus era narratiua) e contenguts actitudinaus (interès pera lectura, nòrmes de trabalh ben hèt).

Eth primèr nivèu de concrecion deth dessenh curricular der airau de Lengua que conten es objectius, generaus e terminaus, e es contenguts ei eth marc prescriptiu de referéncia entara elaboracion deth segon nivèu de concrecion. Ne er orde en que son presentats es contenguts ne es aspèctes de repeticion pressupòsen arren damb vista ath sòn desenvolopament en projèctes curriculars de centres o ara sua aplicacion mès concrèta en programacions de classe, dat eth caractèr dubèrt deth

curriculum, en tot auer present qu'es objectius terminaus an d'èster era hònt entàs objectius de cada credit.

Cadua des tres lengües oficiaus ena Val d'Aran aurà d'usà-se coma lengua d'aprentissatge enes diuèrses disciplinas. En tot cas, tant er usatge des diuèrses lengües en aprentissatge, coma era distribucion des credits der airau de lengua calerà hè-la de forma equilibrada e a poder èster equitatiua. Era distribucion der us des lengües demorarà ara determinacion deth Centre en relacion damb eth sòn projècte lingüistic, qu'aurà d'atier de forma compensada eth coneishement plen des tres lengües en acabar era educacion segondària obligatòria.

Dilhèu era principau nauetat qu'apòrte eth contengut de lengua orau sigue era madeisha preséncia perque ans endarrèr era oralitat ère absentia enes aules. Tot e atau, es darrèrs ans, s'an introduit practiques innovadores qu'an trincat aquesta linha e qu'eth dessenh curricular der airau a incorporat. Entre aquestes, eth trabalh damb es mieis de comunicacion orau: ràdio e television.

En çò que hè ara lengua escrita, conven destacar era tipologia textuau; se preten demostrar qu'era lengua produsís un conjunt de messatges que, segontes era intencionalitat comunicatiua, pòden èster classificats en ua tipologia que s'a revelat pro utila en ensenhament: tèxti narratius, descriptius, expositius, argumentatius, injunctius, predictius, conversacionaus e retorics o literaris. Ara ora que s'a presentat aquesta classificacion, conven non pèrder de vista era foncionalitat des tèxti dera vida vidanta, der estudi, des mejans de comunicacion e literaris o artistics.

Laguens dera literatura, se i poirà trobar tot eth conjunt de coneishements de besonh entà abordar un tèxt literari cossent damb es possibilitats dera generalitat des escolans.

En çò que tanh ath lexic, ei tanben recomanable de méter en relacion es contenguts de procediments damb es concèptes (non n'i a d'especifics en actituds e valors); era consulta en diccionari e eth comentari lexic d'un tèxt an d'anar parallèls ath trabalh conceptuau qu'esclarisque es relacions entre es paraules.

Era gramatica, ath delà deth valor qu'a en aspècte de formalisacion, ajude ena expression orau e escrita.

Er apartat dera lengua e societat ajude as escolans a plaçà-se en ua societat qu'a era lengua coma ua des institucions sociaus basiques. Per açò se propòse qu'es escolans trabalhen es aspèctes següents: situacion dera lengua laguens d'ua istòria e uns contactes umans, causa que les permeterà descurbir es relacions mútues e es causes (politiques, migratòries, culturaus, comerciaus, eca.) que contribusissen ara formacion, ara estienuda e ara transformacion des lengües que s'utilisen mès; er espèctre lingüistic de Catalunya, coma tanben es donades sociolingüistiques basiques des tres lengües que s'utilisen mès; es nòrmes legaus

que ne regulen era conviuença, es varietats dera lengua (en tot començar peth pròpi parlar) e era riquesa que represente aguesta pluralitat.

Coma varianta deth Gascon-Occitan, er aranés aurà d'èster presentat, en aguesta etapa, damb claretat respècte dera sua afiliacion, e es alumnes auràn de saber emmarcà-lo laguens der encastre occitan, tant pes sues caracteristiques lingüistiques e literàries coma sociolingüistiques.

Ua consideracion especiau cau dedicar ara analisi des fenomèns sociolingüistics que revèlen un us deth lenguatge tenhit de

prejudicis sexistes, socials o de classe, territoriaus (urbans/ provincians), eca. Ei trabalh der airau de Lengua e literatura, mès non sonque d'aguest airau, hèr notar aguesti aspèctes e dar as escolans es elements de besonh entà analisà-les e evità-les eth sòn us lingüistic, e potenciar es actituds de respècte per totes es manifestacions umanes deth lenguatge, coma un valor estimable, que cau protegir e desvolopar. Ei er airau de Lengua a on es escolans an de préner consciéncia qu'un idiòma non ei sonque un còdi indiferent e intercambiable entà passar informacion, senon un veïcul de pensament, ua exteriorisacion dera pròpia personalitat e ua manifestacion de tradicion e de cultura.

Ei trabalh der airau de Lengua e literatura patrocinar ua sèrie de valors e d'actituds intimament estacadi damb er entorn lingüistic der alumnat. Entre aquestes destaque era conscienciacion des joeni estudiants sus era importància dera lengua non sonque entà transmèter informacion senon tanben entà d'autes foncions: integracion social, veïcul de pensament, exteriorisacion dera pròpia personalitat, manifestacion de tradicion e cultura, classificacion, analisi e interpretacion der univèrs sensible e mentau.

Es objectius terminaus se presenten globalisant aspèctes de procediments e de concèptes (quauqu'uns includissen elements de valors e de nòrmes). Coma s'a dit anteriorament, aguesti objectius terminaus an d'èster era hònt entàs objectius de cada credit qu'inspiren era programacion dera classe.

Objectius Generaus

En acabar era etapa, er alumne a d'èster capable de:

1. Hèr us deth lenguatge coma miei entà fixar e desvolopar eth pròpi pensament.
2. Comprèner discorsi oraus e escrits apropiats as besonhs escolares e socials pròpies de cada edat.
3. Expressar oraument e per escrit damb correccion, coèrècia e apropiadament ath tipe de discors, cossent damb es besonhs escolares e socials pròpis dera edat.
4. Utilisar era normatiua gramaticau e era reflexion lingüistica entà milhorar era pròpia expression e coma element de referéncia en aprentissatge de d'autes lengües.

5. Serví-se autonòmament dera lectura coma hònt d'informacion, de léser e de projeccion personau.

6. Dà-se'n compte qu'es produccions literàries constituïssen diuèrses interpretacions deth mon e der individu; afavorissen eth desvelhament dera imaginacion e deth bon gust estetic, e son un mejan d'arraïcsament e participacion ena cultura pròpia, e de relacion damb d'auti pòbles.

7. Identificar e avalorar es mejans de comunicacion sociau coma grani productors de messatges verbaus e non verbaus, interpretà-ne criticament eth contengut en realcion damb es valors dera cultura pròpia.

8. Respectar era diuersitat lingüística e préner consciéncia dera riquesa que represente aguesta pluralitat.

Contenguts

Procediments

1. En relacion damb era lengua orau

1.1. Comprensió e classificació des messatges oraus següents: singulars (exposicion, conferéncia e discors) e plurals (dialòg, conversacion, entrevista, debat, collòqui e taula redona).

1.2. Produccion de messatges oraus deth tipe següent: descripció, narracion, instrucció, explicació e exposicion.

1.3. Memorizacion de tèxti bracs de pròsa e recitacion de poèmes.

1.4. Dramatisacion.

1.5. Resum de messatges oraus.

2. En relacion damb era lengua escrita

2.1. Lectura expressiua en tèxti de pròsa e en vèrs.

2.2. Comprensió lectora.

2.3. Resum de tèxti escrits.

2.4. Elaboracion d'esquèmas.

2.5. Elaboracion de complexos comunicatius: auca, murau, anonci o revista.

2.6. Anàlisi e comentari de tèxti non literaris.

2.7. Produccion de tèxti escrits, damb estructura intèrna diferenciada de tipologia diuèrsa: descripció, narracion, exposicion, explicació, conversacion, prediccion e instrucció.

2.8. Tècniques de reescritura e manipulacion de tèxti escrits.

2.9. Correccion de tèxti escrits.

3. En relacion damb eth lexic

3.1. Us deth diccionari.

3.2. Recerca de significat.

3.3. Definicion de paraules.

3.4. Comentari lexic e semantic d'un tèxt.

4. En relacion dam era literatura.

4.1. Eth comentari de tèxt literari: poèsia e pròsa.

4.2. Era recension dera lectura

4.3. Tecniques de creacion literària: imitacion, planificacion e produccion (espontanèa e premanida) de tèxti damb intencion literària.

5. En relacion damb era gramatica.

5.1. Anàlisi gramaticau: anàlisi, representacion esquematica e manipulacion d'unitats.

5.2. Introduccion de règles morfològiques e sintactiques.

5.3. Relacion entre puntuacion e sintaxi en un tèxt.

6. En relacion damb lengua e societat.

6.1. Trabalh, damb cartes de domènis lingüistics e damb grafics e taules estadistiques sus hèts, relacionat damb era lengua.

6.2. Us des mejans de comunicacion sociu entà trabalhar aspèctes relacionats damb aguest apartat.

Hèts, concèptes e sistèmes conceptuaus.

1. Lengua orau

1.1. Lengua e comunicacion orau. Elements.

1.2. Classes de messatges oraus. Es sues principaus caracteristiques e finalitats.

1.3. Lengua estandard e registres. Es varietats dialectaus.

1.4. Mejans de comunicacion audio-visuau.

2. Lengua escrita.

2.1. Era comunicacion escrita non literària: elements.

2.2. Es convencions dera lengua escrita: Ortografia. Puntuacion e sintaxi. Era distribucion deth tèxt en espaci. Letra manuscrita e calligrafia. D'alti aspèctes tipografics des tèxti escrits.

2.3. Normatiua dera lengua escrita. Institucions que velhen pera normatiua: Institut d'Estudis Occitans,..., Institut d'Estudis Catalans e Reiau Acadèmia dera Lengua Espanhòla.

2.4. Mejans de comunicacion escrita.

3. Lexic

3.1. Recuelhs lexics.

3.2. Relacions entre paraules pera forma e eth significat.

3.3. Interferéncias lexiques.

4. Literatura

- 4.1. Eth registre literari.
- 4.2. Es genres enes que s'agropen es òbres literàries: caracteristiques basiques.
- 4.3. Es recorsi expressius dera literatura.
- 4.4. Eth contèxt istoricoculturau

5. Gramatica

- 5.1. Sons e grafies der occitan, deth catalan e deth castelhan.
- 5.2. Unitats basiques dera morfologia: lexèma i morfèma. Morfologia deth nòm, der adjectiu, des determinants e deth vèrb.
- 5.3. Categories gramaticaus
- 5.4. Sintagmes: classes. Nucli e complement. Relacionants.
- 5.5. Era oracion simpla. Foncions.
- 5.6. Era oracion compòsta: tipus principaus.
- 5.7. Introduccion ar estudi deth discors.

6. Lengua e societat.

- 6.1. Era comunicacion umana. Elements e procès.
- 6.2. Es foncions deth lenguatge e eth sòn papèr ena societat.
- 6.3. Diuersitat lingüistica en mon actua. Principaus familhas lingüistiques. Es lengües romaniques.
- 6.4. Procès de formacion, transformacion, desplegament o substitucion d'ua lengua.
- 6.5. Lengües d'Espanha e nòrmes legislatiues que se i referissen. Normalisacion lingüistica.
- 6.6. Varietats sociaus e geografiques der occitan, deth catalan e deth castelhan.

Valors, nòrmes e actituds

1. Avaloracion dera comunicacion.

- 1.1. Participacion e iniciatiua en activitats oraus.
- 1.2. Atencion ara genuïnitat dera expression orau.
- 1.3. Abitud de lectura dera premsa escrita.

2. Dubertura e curiositat intellectuau.

- 2.1. Avaloracion dera lengua coma esturment deth pròpi creishement intellectuau.
- 2.2. Sensibilisacion pera literatura.
- 2.3. Interès per conéisher eth foncionament dera lengua coma sistèma.
- 2.4. Actitud critica rasonada.

3. Respècte pera pluralitat culturau e avaloracion dera pròpia identitat.

- 3.1. Avaloracion dera riquesa qu'apòrte era diuersitat lingüistica e respècte pes usatgèrs des diuèrsi parlars.
- 3.2. Atencion ara situacion sociolingüistica de Catalunya.

3.3. Sensibilisacion critica envèrs es aspèctes dera lengua que reflectissen valors e prejudicis (classistes, racistes, sexistes) entà eliminà-les.

4. Valoracion der aprentissatge e des elements diuèrsi que i incidissen.

4.1. Interès pera lectura e pera expression escrita personau.

4.2. Adaptacion as nòrmes convencionaus dera expression escrita.

4.3. Adaptacion deth registre lexic ath contèxt.

Objectius terminaus

1. Analisar messatges oraus formaus e espontanèus, en tot reconéisher se son singulars (exposicion, conferéncia, discors), pluraus (dialòg, convèrsa, entrevista, debat, collòqui, taula redona), coma tanben eth registre que les pertòque, e interpretà-ne es elements non verbaus que les acompanhen.

2. Resumir oraument e per escrit messatges oraus formaus, explicitant es informacions e es idies essenciaus, e era intencion der emissor.

3. Expressar opinions rasonades a propòsit des comunicacions oraus a on er alumne pogue auer un papèr de receptor: tant se son procedents des mejans de comunicacion sociu (television, ràdio, cinèma, publicitat) com dera vida escolara, culturau e sociu (debat, collòqui, discors, conferéncia).

4. Produir messatges oraus, espontanèament o damb preparacion prèvia, damb orde, coèrècia e claretat acceptables ena expression lingüistica e en registre emplegat, en tot seguir, quan sigue de besonh, pautes facilitades pes professors.

5. Participar enes manifestacions oraus que se produsissen en entorn escolar cossent damb es convencions socias d'aguesta sòrta de manifestacions: demanar era paraula, respectar es auti quan ne hèsquen us, centrà-se en tèma, expressar era opinion personau rasonadament e modificà-la, quan sigue de besonh.

6. Demostrar interès pes manifestacions oraus de d'auti que non siguen estrictament estacades ara vida escolara (per exemple, es qu'apareishen ena television, collòquis, debats, eca.) e que siguen d'iniciacion ara vida adulta.

7. Hèr ua lectura silenciosa comprensiua de quinsevolh tèxt en pròsa o en vèrs, apropiat ara edat, tant s'ei literari coma des auti airaus deth curriculum, en tot reconéisher hèts, opinions e interpretacions, quan sigue de besonh.

8. Liéger expressiuament tèxti literaris en pròsa o en vèrs, o de d'auti airaus deth curriculum, damb veu e entonacion apropiadess e cossent damb es règles d'ortologia dera lengua respectiua.

9. Distinguir es principaus tipes de tèxti pera sua finalitat e mèrques textuaus, identificant-ne es caracteristiques e es elements basics que les definissen.

10. Interpretar es diferents genres periodistics de contengut istoricoinformatiu (cronica, notícia, reportatge), argumentau (carta ath director, editoriau, article d'opinion) e dialogat (entrevista), de tèmes d'interès entàs adolescents e d'auti d'interès mès generau e d'apropament ara vida adulta.

11. Aumplir correctament diferents tipus de text de necessitat: impresos, talons, telegrams, enquestes i contractes.

12. Redactar text de necessitat en la vida d'un adolescent i d'apropament a la vida adulta: cartes, instàncies, anuncis, actes i currículums, segons les normes convencionals (donades d'identificació, marges, espais, calligrafia i ortografia).

13. Confeccionar un relat de fets o accions, acompanyar d'imatges o d'un guió previ, en tot seguir bé l'ordre d'organització que pugui ésser reconstruïda per l'altre, complint amb les normes ortogràfiques i de puntuació, espais i marges.

14. Produir text descriptiu, expositiu i instruccional relacionat amb els àmbits del currículum, d'acord amb la seva estructura textual, en tot complir les normes ortogràfiques i de puntuació.

15. Resumir text de tipologia diversa relacionats amb els àmbits del currículum.

16. Haver de treballar amb eines informàtiques d'ajuda a la redacció i a la impressió de treballs escrits, com ara els processadors de text, verificadors i correctors ortogràfics, diccionaris de sinònims i programes d'autoedició.

17. Avaluació dels recursos que proporciona la tecnologia de la informació amb l'objectiu de reestructurar els treballs escrits i facilitar la precisió i presentació dels textos.

18. Haver de treballar amb eines de diferents tipus de diccionaris: generals, enciclopèdies i de referència, en tot reconèixer, quan calgui, les parts d'un article i en tot interpretar-ne les abreviatures.

19. Utilitzar el concepte d'índex i les eines de tecnologia de la informació amb l'objectiu de cercar informació continguda en bases de dades, enciclopèdies i diccionaris electrònics.

20. Distingir el significat general d'un mot, el sentit figurat i el significat contextual.

21. Descriure les principals formes que regulen la formació de paraules: derivació i composició.

22. Identificar els sufixos, prefixos i infixos procedents del llatí i del grec que apareixen en mots de la vida quotidiana i en mots pròpils dels àmbits del currículum.

23. Utilitzar els diversos significats dels mots polisèmics comuns, en tot tenir en compte el context.

24. Utilitzar mots o construccions de significats semblants segons el context.

25. Interpretar locucions, modismes i frases fetes d'ús comú, utilitzant-les a l'hora de comunicar oralment i escritament, quan calgui.

26. Reconèixer el registre de llengua d'un text acompanyar del lèxic emprat.

27. Manifestar interès per la literatura com a mitjà amb l'objectiu d'interpretar la realitat.

28. Demostrar interès per la literatura pròpia i dels altres, especialment la que té la seva base en la nostra cultura (grega, llatina, jueva, àrab i europea en general).

29. Avalorar , d'acòrd damb era sensibilitat pròpia, es aportacions dera lectura literària, en tot demostrar critèri personau e un cèrt grad d'autonomia.

30. Reconéisher es recorsi e es convencions deth registre literari, en tot dà-se'n compde des elememts que lo diferèncien des auti registres.

31. Reconéisher tèxti de diuèrsi genres literaris, en tot hèr referéncia as principaus caracteristiques que permeten classificà-les.

32. Distinguir es principaus periòdes dera literatura occitana, catalana e castelhana, atenent ara relacion damb eth contèxt istoricosociau, genres literaris e quauqui autors significatius entà plaçar es lectures laguens deth marc apropiat.

33. Comentar tèxti poetics e en pròsa, en tot atier as aspèctes formaus e de contengut, ar autor e ara epòca, e d'acòrd damb era sensibilitat personau, expressada mejançant ua opinion rasonada.

34. Sintetisar, en tot seguir un guion prèvi, oraument o per escrit (recension) informacions pertinentes sus ua òbra liejuda, en çò que tanh ar autor e ara epòca de produccion, procedents de hònts diuèrses -explicacions des professors, consulta bibliografica, eca.-, de manèra que se contextualise e s'expresse era opinion pròpia rasonada.

35.-Identificar es elements textuaus: parts deth tèxt, elements introductòris, elements relacionants e d'auti elements remercables.

36. Segmentar conjunts en unitats en tot isolar es parts d'un tèxt, d'un paragraf, d'ua oracion o d'ua paraula.

37. Reconéisher diferenti tipus d'oracion segontes era estructura e eth significat, en tot relacionar era entonacion damb era puntuacion e es cambis qu'aguestes pòden produsir.

38. Representar esquematicament era analisi d'ua oracion simpla.

39. Demostrar es diferéncias, deth punt d'enguarda morfològic, des diuèrses categories gramaticaus mejançant era analisi.

40. Utilisar es possibilitats de formar oracions per juxtaposicion e coordinacion.

41. Reconéisher eth significat e era foncion gramaticau d'ua frase subordinada entà expressar milhor eth pensament.

42. Aplicar enes escrits personaus es nòrmes gramaticaus aprenudes de manèra qu'aguestes agen ua correccion acceptabla.

43. Demostrar interès per conéisher eth foncionament dera lengua coma sistèma.

44. Reconéisher era diuersitat lingüistica deth mon actuau, en tot hèr referéncia ara estienuda d'us de quauques lengües, damb especiau atencion en occitan, en catalan e en castelhan.

45. Avalorar era importància dera lengua pròpia e eth mon culturau que li da supòrt e se i reflectís.

46. Avalorar eth besonh e eth hèt de comunicà-se en d'outes lengües.

47. Descríuer es aspèctes mès elementaus dera situacion sociolingüistica e legau des lengües d'Espanya.

48. Apreciar es nòrmes que regulen era relacion democratica entre parlants des diuèrses lengües der Estat, en tot manifestar actituds de respècte envèrs es lengües e es sòns parlants e en tot hèr us des drets lingüistics.

49. Demostrar coneishement des aspèctes basics dera istòria sociiau dera lengua occitana, era catalana e era castelhana, es sues semblances e es sues diferéncias.

50. Reconéisher es aspèctes basics dera varietat estandard utilizada pes mejans de comunicacion e des varietats dialectaus entà assegurar era comprensió de messatges entre parlants dera madeisha lengua.